

Öntöz a „Szabad Tisza“

Bátran vörös falunak hívhatnánk Szentmihályteleket meg a vele szomszédos Röszkét. Hogy jó vagy rossz szomszédos-e, azt most ne vitassuk, mert mindjárt az régi igaz vagy nem igaz történet jut eszembe, amit a két falu közötti országúton báméskodó, rettenetesen torzarú, sárból vagy miből készített „köszenről“ mesélnek. Épp a két falu határában ácsorog jónéhány évtizede. Amikor némi súrlódások estek a jó szomszédok között, egyik reggelre valami furfangos atyánkfia tarisznyát akasztott a jámbor szent nyakába, és alá ezt a feliratot biggyesztette nagy szarkaláb betűkkel:

„Fütyülök Röszkére, megyek Szentmihálytelekre.“

Nem tudom, hogy azután ez a „csuda“ miképpen döntötte el a vitatott kérdést, dehiszen nem is erről akarok most beszélni.

Ott tartottunk, ami összeköti a két községet, vagyis hogy mindkettő bátran lehetne vörös falu. No, nem a szó politikai értelmében gondolom — bár sok jó kommunista lakja és a többiek túlnyomó része is lelkes híve népi demokráciánknak —, hanem külsejét illetően. Az év nagy részében ugyanis paprikától piroslik az egész határ. És nemcsak a határ. Finom vörös por lepi a paprikával foglalkozók ruháját, arcát, a házak tornácán pedig az ereszek alatti rudakról gyönyörű piros függönyként csüngenek a tömött, súlyos paprikafüzérek, fonalak s ott díszlenek a magas „szérgyiákon“, vagy még fűzésre várva hevernek a kitéglázott udvarokon. Messziről csakugyan találgathatja az idegen: mik azok? „Korallok? Korallpiros halacszkák óriási tömege?“ — ahogyan nagy író-riporterünk, Móricz Zsigmond hasonlította errejártában.

Móricz Zsigmond! Megfordult erre 1936-ban országjáró gyaloglásai során. A paprikaszüret látványos idején látogatott el Szentmihálytelekre, a „paprikaszagú levegőbe“. Nagyon meg is tetszett neki ez a látvány. „Ennek a kedvéért idegenforgalmat lehetne indítani Kalkuttától s Londontól kezdve, akárhonnán, mert ez valami csodálatos specialitás. Gyönyörű. Elképzelhetetlenül szép a paprikadiszó falusi udvar“ — írta. Később mégis mást gondolt: „Nem kell idehozni az idegeneket. Kuli-életet mutatni nekik a tejjel-mézzel folyó Kánaán közepén.“

Mert az volt: kuli-élet a paprikával bajlódni. A kistermelőnek, a hasítóknak, a máro paprikalében magot taposó lányoknak még a többieknek is. De a szentmihálytelekiek, a többi szegedkörnyéki sok kisparaszttal együtt, tovább küzdöttek, bajlódtak, dolgoztak: nem hagyták a paprikát.

Most vastag hó borítja a szentmihályteleki határt. Fehéren csillogó vörös falu. Paprikafüzért elyétve látni itt-ott, mintha csak mutatóba maradt volna valamelyik ház erese alatt. Ami volt, azt Szegedre vitték a „beváltóba“, ahogyan a Paprikafeldolgozó Vállalatot hívják. Nem vesződnek már otthon a hasítással, kikészítéssel. Jobban megtalálják így a számítást is, az idej esztendőitől, a kormányprogram után mégjobban.

De haladjunk sorjában.

Hóbuckák között vezet az út ebben a februári időben a keskeny Hajnal-közön.

— Az ott a Varga Vincéék háza! — mutat egy félig náddal, félig cseréppel fedett házra a közelben havat söprögető asszony.

Hajnal-köz 6. Itt lakik Varga Vince, a szentmihályteleki Szabad Tisza termelőszövetkezet elnöke.

Benn a szobában kellemes meleg. Jó meleget ad a búbos kemence, de mellette ott a „sparhelt“ is főzésre.

— No, üljenek le.

— Köszönjük, nem fáradtunk el.

— Nemcsak az ül le, aki elfáradt, hanem — teszi hozzá hamiskás mosollyal a gazda, a kicsit zömök, 50 körüli, de élénk tekintetű Varga Vince — hanem az is, aki ráér. Márpedig mi most ilyentájt igencsak ráérünk, annál bővebben lesz munka tavasszal. Azt gondolom, maguk is azért jöttek, mert beszélgetni akarnak.

Le is ülünk, és Ica, az egyik kis unoka, akinek nem tudni, apró ruhája vagy csodálkozó szeme kékebb-e, máris kapaszkodik fel a nagyapa ölébe. Így indul a szó.

Nem akármilyen szövetkezet a Szabad Tisza, amelynek életéről hallani szeretnénk. Több, mint 100 holdon termel paprikát 461 holdas területéből. Ez annyit jelent, hogy fő terménye a paprika, de meg azt is, hogy a szegedkörnyéki termelőszövetkezetek összesen nem termelnek annyi paprikát, mint ez az egy. Jelenleg 87 tagja van és mind paprikatermelő. Különben 1951-ben alakult 23 taggal. Azóta fejlődött idáig, s az igazi fejlődés mégcsak most következik.

Nagy terv van most itt megvalósulóban, s ennek egyik szülője, élharcosa az elnök.

Öntözni akar a Szabad Tisza. Paprikát öntözni.

— Tudja; elvtárs — meséli Varga Vince —, úgy volt ez eddig, hogy a paprikamag ott lapult a földben. Az ember csak nézte, hogy mennyire jó lenne rá a víz, mert nagyon kedveli a meleget és a nedvességet. De csak néztük, és nem tudtuk odavinni. Pedig itt van körül. A holt Tisza 3800 hold földet kerít be: Csak egy rövid távcsatorna kellene, s ott lenne a víz szövetkezetünk táblájában. A holt-Tiszához kellene a kiemelő masina.

Harcos ember Varga elvtárs. Ezt ők már régebben kifundálták, nem hagyják annyiban a dolgot. Januárban el is mondta Szegeden a paprikatermelési ankéton. Szava nyomban nagy megértésre talált. Hogyne, hiszen ott volt a Kossuth-díjas tudós, Obermayer, aki maga is nagy híve az öntözésnek. Ő írta a Mezőgazdasági Kísérleti Intézet öntözéses kísérleteiről szóló beszámolóban: „Az aszályos 1950. évben végzett öntözési kísérletben az öntözetlen (paprika) parcellák termésének 690 százalékát sikerült elérni, a minőség számbavehető csökkenése nélkül.“ Közel hét-szeres termés! Nem kis szó. Éppen ezért rendkívül helyeselte a kezdeményezést. Az ügy mellé állt a Szegedi Városi Pártbizottság és a Városi Tanács is. Napokon belül kimentek a mérnökök, és felmérték a tervezett száz mellé a másik száz holdat, hogy ha majd később tovább akarják fejleszteni az öntözést, akkor se legyen akadály.

A párt és a kormány közös mezőgazdaságfejlesztési terve jelentős segítséget ír elő a paprikatermelők támogatására is. A nagy tervben csak egy kis pont ez az öntözés, de mégis milyen jellemzően tükrözi vissza annak szellemét.

Az öntözőberendezés elkészítése 118 ezer forintba kerül. Ennek azonban csak 40 százalékát kell a szövetkezetnek megfizetnie. A műszaki munkákat, a gépi munkát mind díjtalanul végzik el. A szövetkezetnek csak a kétkézi munka díját kell vállalnia. De csinálhatja a tagság is. Akkor minden megmozgatott köbméter föld után 3 forint 75 fillér térül meg. Ezen csak haszon lehet mindenképpen.

Nem mindenki gondolja azonban így. Akadnak kerékkötők.

— Eddig is megvoltunk öntözés nélkül, mit veszködünk most vele! — vetik ellen némelyek.

Mások inkább fukarkodnának:

— Minek ez a sok pénz, költség, meg majd a vízdíj?

— Eddig megőriztük a csoportot adósság nélkül, és most emiatt adósodunk el.

Minden tervnek megvannak az ellenzői. Ennek is. De a világ sorát nem a maradiak, a minden kezdeményezéstől óvakodók szokták eldönteni. Az intézőbizottság már elfogadta a tervet, és néhány lelkes csoporttaggal — mint Papdi József, Börcsök Miklós, Papp János, Szekeres Imre — azon vannak, hogy majd a szövetkezeti taggyűlésen minden tag hozzájáruljon.

Akkor aztán megindulhat a munka, s tavaszra vígan csörgedezhet a víz a szövetkezet paprikatábláiban.

Varga Vincét nem olyan fából faragták, akit ez most már végkép kielégítene.

— Ha villannyal tudnánk kiemelni, még jobb lenne — s szinte tűzbe jön, amint magyaráz. Pedig higgadt, nyugodt ember.

— Aztán mi az akadály?

— Jelenleg nincs üzemi áram, csak világító itt a faluban. De már kértük, hogy cseréljék ki a falu alatt a transzformátort, erősítsék meg. Alighanem lesz is belőle valami. Akkor két legyet üthetünk egycsapásra. Vízhúzáshoz is lesz villany, meg darálót is tudnánk beállítani villanyra. Nemcsak nekünk lenne ez jó, hanem akkor a „Komszomol“ is villamosíthatná kertészetében az öntözést.

Elnézem ezt az embert, ahogyan beszél. Olyan természetes számára mindez: az öntözés, a villamosítás. Olyan magától értetődő természetességgel mondja, mint aki el sem tudja képzelni, hogy másként is lehetne.

Tudja, hogy nem egyedül próbálkozik. Nem úgy, mint még a felszabadulás előtt Papdi József, itt Szentmihályteleken. Nagyon szerette volna öntözni 3 hold paprikaföldjét. Közel is volt a Tiszához. Mégsem sikerült. Nem kapott semmi támogatást, sőt csak akadályozták benne, elsősorban az a gazda, akinek a földjén vezetett volna keresztül a vízcső. Így aztán nem sikerült. De most Papdi is, Varga is együtt a többi termelővel megcsinálja. A szövetkezetben.

— Meg bizony! S villannyal!

Pedig nem is olyan régen még petróleumlámpa füstölt a paprikaillatú kis szobákban. A felszabadulás után, 1949-ben vezették be a villanyt.

— Emlékszem — gondol vissza —, a 30-as években a paprikáért készen, megörölvé fizettek 64 fillért. Ugyanakkor csak a kikészítése 52 fillér volt. A kikészítő úgy vette meg a termelőtől a paprikát, hogy ő ne dolgozzék hiába. A termelő mit csinálhatott? Azt remélte, hogy majdszak változik valamerre. Úgyszólván semmiért termeltünk paprikát, mások meg milliós hasznokat vágtak zsebre.

— A nagykereskedők, meg a kupecsek. Ugye?

— Azok. A paprikapiacra ott voltak a mintázó „cenzárjaik“. Ezek hetipiackor már tudták, hogy mikor van megszorulva a parasztember pénzdolgából. Előfordult, hogy a kereskedő csak benn ült a kávéházban, és a cenzárok odahordták a híreket, hogy mi a hangulat a piacon. Semmit sem csináltak, mégis többet kerestek, mint mi.

Legyint.

— Talán nem is érdemes erről beszélni. Éreztük, hogy az húzna ki bennünket a sárból, ha szövetkeznénk. De ahhoz tőke kellett. S az nem volt, mert nagyon el volt szegényedve a termelő réteg. Akkor jött a Hangya, annak volt tőkéje. A nagyobb haszon végül ott sem a miénk lett.

Kicsit gondolkodik, úgy teszi hozzá:

— Most a legigazságosabb! Tudjuk, hogy miért termelünk. Ráfizetéssel nem kell termelni.

Igaz szavak ezek. Nem arról van szó, hogy nincs már panasz. Varga Vince is előáll eggyel: olcsóbban szeretnének hozzájutni a melegágyi keretekhez, amelyet a Városi Tanács útján osztanak szét. Sok érte a 132 forint. Akik írtak is visszaképtek. Pedig fontos dolog ez, mert ha korán beszaladnak a fagyok, akkor megcsípik a paprikát.

Szóval esik még kisebb-nagyobb panasz. De hol vannak ezek a régi keserűségek? Gyönyörű jövő áll a paprikatermelés előtt. Most jött el az ideje, hogy a szegedi paprika még az eddigi világhíret is meghajazza, és — ami nem mellékes — még több hasznot hozzon a termelőnek.

Talán nem lesz unalmas néhány nyers adat arról, hogy a kormány az elmúlt éveken túltéve is mennyire támogatja a paprikatermelést.

Ezt már a Paprikafeldolgozó Vállalatnál tudom meg, ahol Veres Péter, a termelési osztály vezetője csakúgy sorakoztatja fel az újabb kedvezményeket.

Először is: emelkedtek az átvételi árak. Húsz forint nem olyan nagy pénz, de ha mázsánként — mégpedig nyers súlyban — ennyivel többet kap az ember, mégiscsak igen sokra rúg a különbözet.

Másodszer: jelentős prémiumot kapnak a termelők. Nem is nagy a követelmény: holdanként 20 mázsás termést kell meghaladni. Negyven mázsás termésnél már az átvételi ár felét teszi ki a külön jutalom. A III-as típusú és az önálló termelősövetkezetek mindennek éppen a kétszeresét kapják.

Harmadszor: az eddiginél jóval több termelői paprikát kap mindenki. S nem, aszerint — mint eddig —, hogy mennyi a földje, hanem a munkája után: mennyit adott át a Feldolgozónak.

Negyedszer: az így kapott termelői paprikát felbontatlanul, eredeti csomagolásban annak adja el a termelő, akinek akarja.

Ötödször: minden hold paprika után még egy másik hold is mentesül a gabonabeadási kötelezettség alól.

Hatodször: a paprikára szerződött terület után nem kell beadni sem tojást, sem baromfit, sem húst.

Hetedször: a paprikatermelők az eddigi 300 forint helyett holdanként 400 forint művelési előleget kapnak.

Nyolcadször: kamatmentes hitelt kap minden termelő; hogy a gépállomással felszántathassa a földjét. Ha pedig a gépállomás nem szántaná meg a földet, akkor 150 forint szántási előleget vehet fel.

Nem apróságok ezek. Nagyobb kedvvel, még nagyobb iparkodással végzik a munkát az egyébként is szorgos szentmihálytelekiek meg a többi paprikatermelők. Az öntözés többszörösére emeli a termést a „Szabad Tisza“ földjén. De a dolgos emberi kéz megsokszorozza másutt is majd a piros színű paprika-függönyöket.

Kedves jó Zsiga bácsi! Kár, hogy nem jöhet többé Szentmihálytelekre. Szép lesz, nagyon szép, piroslón díszes az idén is a paprikaszüret, mint akkor, amikor erre járt. S nem kell már félni az idegenek tekintetétől sem. Jöjjenek csak Kalkúttától Londonig mindenünne, s nézzék meg, mit tud a felszabadult nép. Szentmihályteleken színes szötteként szövődnek a terv szálai, és ösre dúsán vöröslő paprikatermés várársolja a legszebb mintákat a megvalósult tervbe.

Jöhetnek az idegenek és a hazai kételkedők is: nem fogunk szegényen venni

LÓKÓS ZOLTÁN